

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över SOU 2018:87 Aggressionsbrottet i svensk rätt och svensk straffrättslig domsrätt

---

Åklagarmyndigheten har tidigare avgett yttrande över delbetänkandet SOU 2018:33 Aggressionsbrottet och ändringar i Romstadgan. Åklagarmyndigheten tillstyrkte då utredningens förslag att ratificera de s.k. Kampalaändringarna och art. 124.

Sammanfattning

Åklagarmyndigheten tillstyrker i huvudsak utredningens förslag vad gäller införande av aggressionsbrottet i svensk lagstiftning. Det finns dock delar som behöver förtydligas, i synnerhet avseende hur det fullbordade brottet som består i förberedelse till aggressionsbrott förhåller sig till det ofullbordade brottet förberedelse till aggressionsbrott.

Åklagarmyndigheten tillstyrker också i huvudsak utredningens förslag avseende ny utformning av 2 kap. brottsbalken. Åklagarmyndigheten föreslår dock att kapitlet kompletteras med en bestämmelse att svensk domstol är behörig att döma för brott som har begåtts av en person som befinner sig i Sverige och för vilket det kan följa fängelse i mer än fyra år samt för försök, förberedelse eller stämpling till sådant brott. Det finns även här delar som behöver förtydligas såsom bland annat hemvistbegreppet.

Aggressionsbrott

6.2 Bör aggressionsbrottet kriminaliseras i svensk rätt

Även om det i Romstadgan inte finns något uttryckligt krav på att stadgeparter ska införa bestämmelser som kriminaliserar de brott som omfattas av Romstadgan bygger stadgan på komplementaritetsprincipen. På motsvarande sätt som det är viktigt att Sverige ratificerar de aktuella stadgeändringarna och därigenom bidrar till att upprätthålla domstolens legitimitet, är det angeläget att Sverige lever upp till det krav som följer av komplementaritetsprincipen. Även om en straffbestämmelse sannolikt kommer att tillämpas i mycket begränsad omfattning i Sverige bör den införas, mer av principiella än praktiska skäl. Andra nordiska länder har infört en sådan bestämmelse och fler är i processen att göra så.

6.2.6 Aggressionsbrottet bör kriminaliseras i svensk rätt

Åklagarmyndigheten har ingen erinran mot det förslag som lämnas på att lagen, efter att aggressionsbrottet läggs till, benämns lagen om vissa internationella brott. Även om viss begreppsförvirring kan råda kring vad som i olika sammanhang benämns som internationella brott borde det i detta fall inte råda någon tvekan om att det är de s.k. kärnbrotten för vilken ICC har jurisdiktion. Att endast lägga till aggressionsbrottet ger ett långt och otympligt namn, särskilt eftersom detta brott sannolikt mycket sällan aktualiseras. Det kan dock övervägas att lägga till ”lagen om straff för...”. Flera andra specialstraffrättsliga lagar är benämnda på det sättet.

6.3 Aggressionsbrottets närmare utformning

Som utredningen föreslagit bör en aggressionsbrottsbestämmelse i svensk rätt ligga nära ordalydelsen i stadgan. Med detta som utgångspunkt kan ändå konstateras att de rekvisit som föreslås gälla är svåra att tolka och tillämpa. Särskilt gäller detta kravet på att en aggressionshandling ska ha ägt rum (eller i vart fall planerats, förberetts eller inletts). Tolkningen av vad som utgör en aggressionshandling är beroende av hur internationella brottmålsdomstolen (ICC) och eventuellt säkerhetsrådet ser på situationen men riskerar också att påverkas av såväl internationella som nationella politiska aspekter, något som ter sig främmande för en svensk åklagare vid tillämpning av svenska straffbestämmelser. Det är därför angeläget att lagstiftaren lämnar så mycket ledning i frågan om tolkning av detta samt övriga rekvisit som det är möjligt. Det är också viktigt att det uttryckligen anges att de internationella källor som finns på området, däribland ICC:s praxis, kan utgöra tolkningsunderlag vid tillämpning av den svenska straffbestämmelsen.

6.3.5 Osjälvständiga brottsformer och förmans ansvar

När det gäller de osjälvständiga brottsformerna, som genom ändringen i 16 § lagen om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser görs tillämpliga även på aggressionsbrottet, behövs ett förtydligande av hur dessa förhåller sig till det fullbordade brottet. Omfattar straffansvaret för det fullbordade brottet ”planerar, förbereder och inleder ett aggressionsbrott” samma gärningar som annars skulle kunna utgöra stämpling, anstiftan, förberedelse eller försök enligt 23 kap. BrB? Uppställs t.ex. krav på att det fullbordade brottet ”förbereder en aggressionshandling” ska begås med någon av de (och endast de) gärningsformer som enligt 23 kap. BrB utgör förberedelse eller avses något annat med rekvisitet förbereder som språkligt kan uppfattas som vidare? Vidare är det önskvärt med ett förtydligande av hur de osjälvständiga brottsformerna är tillämpliga när det fullbordade brottet begås

genom en av dessa gärningar som är osjälvständig till sin karaktär, dvs. planerar, förbereder eller inleder ett aggressionsbrott.

6.4 Domsrätt och åtalsförordnande

Utredningens förslag innebär en något mer vidsträckt svensk domsrätt för gärningar som har en påtaglig svensk anknytning än vad som gäller för ICC. Denna domsrätt regleras och begränsas genom kravet på att åtalsförordnande ska meddelas av regeringen. Det bör dock påpekas att en begäran om åtalsförordnande ofta framställs i ett sent skede när utredningen kommit så långt att ett åtal överhuvudtaget kan bli aktuellt. Detta innebär att utredningens förslag kan innebära att en svensk åklagare kan inleda förundersökning och även vidta tvångsåtgärder som torde kunna få utrikespolitisk betydelse för Sverige.

Svensk straffrättslig domsrätt

Den föreslagna lydelsen av 2 kap. brottsbalken har en bra struktur och är överskådlig. Kapitlets nya rubrik är tydlig. Åklagarmyndigheten är överlag positiv till utredningens förslag men har följande synpunkter.

11.3.3 Gärningsmannen och svensk domsrätt

Utredningen föreslår att svensk domstol inte längre ska ha behörighet över brott som begåtts utanför Sverige av en utlänning som finns i riket och på vilket det kan följa fängelse i mer än sex månader. Vidare föreslås att bestämmelsen om universell jurisdiktion när brottet har ett minimistraff på fyra år tas bort. Svensk domstol är däremot behörig för brott som begåtts utanför Sverige om det begåtts av någon som vid gärningstillfället var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige eller när åtals väcks har förvärvat svenskt medborgarskap eller tagit hemvist i Sverige. Detta medför att hemvistbegreppet enligt utredningens förslag kommer att få större betydelse än idag för domsrätten. Utredningen har resonerat kring begreppet och anfört att för att en person ska anses ha hemvist krävs att denne är mer stadigvarande bosatt här, i syfte att permanent stanna kvar i landet. Samtidigt ges som exempel att en person kan ha hemvist i Sverige om personen fått avslag på en ansökan om uppehållstillstånd, men där beslutet att avvisa personen inte har kunnat verkställas. Hemvistbegreppet används i olika lagstiftningar och anknytningen till Sverige bedöms olika i dessa lagstiftningar, jämför till exempel utlämningslagen, utlänningslagen och inkomstskattelagen. Hemvistbegreppet kommer att bli en fråga som åklagare och domstolar måste ta ställning till i större utsträckning än tidigare. Ett förtydligande med fler exempel är därför påkallat.

Utredningens förslag att svensk domstol inte längre ska ha behörighet över brott som begåtts utanför Sverige av en utlänning som finns i riket och på vilket det kan följa fängelse i mer än sex månader får även effekt på ärenden om europeisk

arresteringsorder (EAW), nordisk arresteringsorder (NAW) och utlämning. När en person som i ett annat land begått ett allvarligt brott, t.ex. våldtäkt eller grov misshandel, är på genomresa i Sverige men en arresteringsorder, SIS-efterlysning eller internationell efterlysning ännu inte hunnit utfärdas av myndigheterna i det land där brottet begicks, kan i dag en svensk åklagare inleda förundersökning för brott vilket det kan följa mer än sex månaders fängelse och anhålla den misstänkte personen. Detta kommer inte att vara möjligt om bestämmelsen tas bort. Problemet har tidigare påpekats i samband med Justitiedepartementets arbete med uppdatering av EAW/NAW-lagstiftningarna. Lämpligen kan detta tas om hand i detta arbete.

11.3.5 Domsrätt över vissa brott

Utredningen föreslår ingen större förändring av domsrätten avseende internationella brott såsom folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, terroristbrott och försök, förberedelse eller stämpling till sådana brott. Samtliga dessa brott är i grunden brott mot framför allt brottsbalken, men som sker i en kontext som kvalificerar dem till krigsbrott eller terroristbrott. Dessa brott är ofta mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, allmänfarlig ödeläggelse, våldtäkt eller försök till dessa brott.

För de internationella brotten föreslås i utredningen att svensk jurisdiktion alltjämt ska föreligga, men att den universella jurisdiktionen när brottet har ett minimistraff på fyra år ska tas bort.

Om någon som inte är svensk medborgare eller ännu inte tagit hemvist i Sverige skulle befinna sig i Sverige, kanske på en flyktingförläggning, och det skulle uppkomma misstanke om att personen utanför Sverige deltagit i dödande av ett antal personer (till exempel kan polisen eller säkerhetspolisen ha säkrat en avrättningsvideo) kan denna person åtalas för terroristbrott eller krigsförbrytelse med en möjlig påföljd av livstids fängelse. Skulle domstolen dock finna att den misstänkte gjort sig skyldig till ett antal mord men kontexten inte kunnat styrkas ska gärningsmannen, enligt utredningens förslag, ogillas. Det är oklart om det är möjligt att överhuvudtaget döma personen för underliggande brott ens när han eller hon senare tagit hemvist i Sverige. Detta framstår som uppenbart stötande. I dessa fall finns det ett påtagligt och berättigat intresse av att lagföring kommer till stånd i Sverige. Det finns därför ett behov av en bestämmelse om svensk domsrätt när en person finns här i riket men innan han eller hon tagit hemvist och misstanke finns om att personen begått ett allvarligt brott. Åklagarmyndigheten föreslår därför att svensk domstol ska ha domsrätt över brott som begåtts av utlämning som finns i riket och för vilket kan följa fängelse i minst fyra år, samt försök, förberedelse och stämpling till sådant brott.

Utredningen föreslår en utvidgning avseende den universella jurisdiktionen till att även omfatta gärningar som omfattas av tortyrbegreppet enligt artikel 1 i Förenta nationernas konvention den 10 december 1984 mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, och försök till sådant brott. Svensk lag har ingen rubricering som omfattar tortyrbrott. Det är främmande i svensk rätt att för att grunda domsrätt använda rekvisit som definieras i en konvention. Det är därför angeläget att det införs ett nytt särskilt tortyrbrott (jmf. Ds 2015:42).

11.3.7 Dubbel straffbarhet

I kravet på dubbel straffbarhet ingår att gärningen ska vara straffbar även enligt lagen på gärningsorten. Avgörandet i NJA 2008 s. 930 innebär en tolkning av dubbel straffbarhet där svenska preskriptionsavbrytande åtgärder inte ansågs ha en preskriptionsavbrytande effekt enligt lagen på gärningsorten. Detta trots att motsvarande åtgärder på gärningsorten hade varit preskriptionsbrytande om de företagits där. En sådan tolkning må vara i linje med uttalandena i prop. 1972:98, men får i praktiken oönskade konsekvenser. Åklagarmyndigheten menar därför att en ändring bör komma till stånd så att en preskriptionsavbrytande åtgärd som skett i Sverige får motsvarande verkan som om den företagits på gärningsorten.

11.3.9 Åtalsförordnande

Åklagarmyndigheten är positiv till utredningens förslag om utökad behörighet för riksåklagaren att besluta om åtalsförordnande. Åklagarmyndigheten är också positiv till att det införs bestämmelser om vilka omständigheter som ska beaktas vid prövningen. De omständigheter som föreslås är i stort sådana som redan idag betraktas vid prövningen. En av omständigheterna som särskilt ska beaktas är om åtal här i riket är förenligt med Sveriges folkrättsliga förpliktelser. Denna omständighet bör utvecklas ytterligare i förarbetena.

Åtalsförordnande behövs inte om brottet begåtts av en svensk eller nordisk medborgare mot svenskt intresse. Samma undantag från åtalstillstånd borde även gälla om brott begåtts av någon med hemvist i Sverige. Åklagarmyndigheten föreslår därför att man utvidgar förslaget till att också omfatta dessa personer.

Hänvisningen i författningskommentaren till 2 kap. 7 § andra stycket 6 avseende ”svenskt intresse” bör rimligtvis vara till 3 § första stycket 3 och 4.

Utredningens förslag till ny paragraf där de särskilda bestämmelserna om svensk domstols behörighet förs in är bra och överskådligt. Åklagarmyndigheten föreslår att en motsvarande paragraf om de särskilda bestämmelserna om åtalsförordnande förs in.

11.3.10 Folkrättsliga begränsningar

I utredningens förslag åläggs åklagare och domare att veta vilka begränsningar av svensk domstols behörighet som finns i allmän folkrätt eller av en överenskommelse med en annan stat eller mellanfolklig organisation som är bindande för Sverige. Det måste åligga lagstiftaren att inkorporera de överenskommelser eller andra instrument som får rättsliga effekter för rättstillämparen. Det är därför önskvärt att det finns en uppräkningslista av de aktuella instrumenten.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget innebär en utvidgning av domsrätten i vissa fall när brottet riktat sig mot en svensk medborgare eller någon med hemvist i Sverige. Utredningens förslag kommer att leda till ökat antal ärenden för Polisen och Åklagarmyndigheten. Det är i dag inte ovanligt att misshandel, våldtäkter, människohandel och andra komplicerade ärenden skrivs av eftersom brottet begåtts utomlands och jurisdiktion saknas eftersom endast målsäganden finns i Sverige. Förändringen kommer att kräva ökade resurser både hos Polisen och Åklagarmyndigheten.

Detta beslut har fattats av riksåklagaren Petra Lundh efter föredragning av kammaråklagare Ewamari Häggkvist. I den slutliga handläggningen av ärendet har också rättschefen Marie-Louise Ollén och enhetschefen Per Hedvall deltagit.

Petra Lundh

Ewamari Häggkvist

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättsavdelningen

Biblioteket

Lotta Myrén, chefssekreterare